

הלכות קריאת שמע עה"עו

ערות הקטן בשעת ברכת המילה¹⁰ ויש מי שאומר¹¹ ש"מ לא יאחז המוחל הערות בידו בשעת ברכה:

ה ערוה בעשית ונראית דרך דפנותיה אסור לקרות כנגדה ואפילו היא כבית אחר ונראית דרך עשית שבחלון לפי שבראיה תלה הכתוב שנאמר ולא יראה כך וגו' והרי היא נראית¹²:

ט היתה ערוה כנגדו והחזיר פניו ממנה¹³ עם כל גופו¹⁴ עד שנעשית לו מן הצד אע"פ שעומד בסמוך לה מן הצד תוך ד' אמות¹⁵ מותר לקרות אצלה ואף על פי שנאמר והיה מחנך קדוש ולא יראה כך וגו' ומחנהו של אדם הוא ד' אמות מכל צד כמ"ש בס"י ע"ט¹⁶ מכל מקום כיון שאמרה תורה ולא יראה כך תלה הכתוב בראיה ולא אסר אלא ערוה הנראית ומכל מקום אם יכולה להיות נראית אלא שהוא ענינו וצמצם הראות כרע או שהוא סומא או בלילה או זה מועיל כלום¹⁷ שהרי לא נאמר¹⁸ לא תראה אלא לא יראה כמ"ש בסיומן ע"ד¹⁹ ויש מתירין²⁰ בזה לפי שמלא יראה כך וגו' אין ללמוד אלא לערות עצמו שכשערתו מגולה אסור לקרות אפילו עצם ענינו או סומא או בלילה שנאמר ולא יראה כך וגו' אבל לא לערות חבירו²¹ והעיקר כסברא הראשונה²²:

י מותר להרהר בדברי תורה כשהוא ערום²³ וא"צ לומר כנגד ערוה אחרת שנאמר ערות דבר דיבור אסור הרהור מותר (ד) ומ"מ אין לו לשמוע ברכה מחבירו (ולצאת ידי הויכח) (כי אי אפשר לומר) שומע בעונה²⁴ (כיון שאי אפשר לו לענות)²⁵:

עו להזהר מצואה בשעת קריאת שמע וכו' י"א סעיפים:

א צואה בעשית מותר לקרות כנגדה אע"פ שרואה אותה דרך דפנותיה לפי שבצואה תלה הכתוב בכיסוי שנאמר²⁶ ושבת וכסית את צאתך והרי היא מכוסה²⁷:

ב צואה בנומא מניח סנדל על גבי הנומא וקורא שעל ידי כן חשובה כמכוסה והוא שאין רוח רע מגיע אליו²⁸ כמו שיתבאר בס"י ע"ט²⁹ ואין אומרים שהסנדל בטל לגבי

קונטרס אחרון

(ד) ומ"מ אין לו לשמוע בו עיין פרישה³⁰ ושי"ך³¹ וט"ד³² שהפכו האיסור שם דלא כמ"א³³ וכן משמע בתוס' דף כ' ע"ב³⁴ ודו"ק היטב:

<p>עח ראה לעיל פ"ח ס"א וש"נ.</p> <p>עט ע"י בקונטרס אחרון. ועי' לקמן הל' שחיטה ס"א א סק"ב. ח' צנח צדק קצהו. ב. הל' שחיטה עם ביאור הלכות ע' סג.</p> <p>פ יולד ס"א א ס"ק לו.</p> <p>פא שם ס"ק לו.</p> <p>פב שם ס"ק יט.</p> <p>פג ס"א פה ס"ק ב.</p> <p>פד ד"ה כראשבתן בסני.</p> <p>סימן עו</p> <p>א רברים כג. ד.</p> <p>ב דבא ברכות כה. ב. מור ושל"ע סעף א.</p> <p>ג רבא שם. מור ושל"ע סעף ב.</p> <p>ד תלמודי רבינו יונה שם ד"ה צואה. של"ע שם.</p> <p>ה סעף ב ומסעף ג.</p>	<p>סד בעל העשור שם. ה' האשכול הלכות מילה.</p> <p>סה ח"א שם. עני"א ססי ע"ד דתלי ברוחא וצ"ע.</p> <p>סו רבא שם. מור ושל"ע סעף ה. ועי' תהלי"ד סק"א.</p> <p>סז רובים הלכות ק"ש פ"ג דמ"ג. של"ע סעף ג.</p> <p>סח ט"ז ס"ק ב.</p> <p>סט פרי חדש סעף ג.</p> <p>ע סעף א.</p> <p>עא בית. ח"א ס"ק ב. ט"ז שם. וראה גם לעיל ס"א.</p> <p>עב דאבי"ד מובא ברשב"א ברכות כ"ג א ד"ה הוא איכא ענבות.</p> <p>עד סעף ב.</p> <p>עה ב"י. של"ע שם.</p> <p>עו ח"א ס"י. עד ס"ק ח"ית.</p> <p>עז ע"י שבת קנ"ג א ודו"ק.</p> <p>עח שבת דף קנ"ג א. ח"א ס"י פה ס"ק ב. פרי חדש סעף ג. ועי' לעיל רס"י ע"ג. לקמן רס"י פ"י.</p>
---	--

הלכות קריאת שמע עו

רגלו ואינו חשוב כסיוי כמו שהרגל עצמה אינה מועלת לכסות צואה שתחתיה בנומא משום דאין זה מחניך קדוש כיון שאין הפסק כסיוי בין גוף האדם לצואה שבנומא אלא הסנדל הוא חשוב כסיוי והפסק ביניהם.¹

ומ"מ (א) בטל הוא לגבי רגלו לענין שצריך שלא יהיה נוגע בצואה שבנומא² שאם הוא נוגע בה יש להסתפק³ ולומר שהרי זה כאלו נוגע ברגלו מפני שהסנדל הוא מפל ומשמש לרגלו בניגיעו זו שהרגל נוגע בצואה על ידי הסנדל שהיא מעמידה את הסנדל על הצואה והשובה כאלו היא עצמה נוגעת בצואה.

ואף להמתירים בצואה על בשרו ומכוסה בבגדו⁴ אין הסנדל נחשב כסיוי לצואה שעליו ואין זה מחניך קדוש וספקא של תורה לחומרא.⁵

אבל צואה שעל בגדיו מכפנים כיון שהוא מכוסה בבגדיו הרי זה מחניך קדוש⁶ ואין אומרים שהבגד בטל לגבי גופו וכאלו נוגע בצואה על ידי הבגד כיון שאין הבגד משמש לגוף בניגיעו זו שהבגד נוגע בצואה⁷ כיון שאין ריח רע מגיע אליו מותר לקרות ולהתפלל כשהוא לבוש בבגדים אלה ומ"מ מרת חסדיות להחליפם בשעת התפלח כמו שיתבאר בסיומן (צ"א) (א"א) [צ"ח י:]:

ג צואה אפילו היא עוברת⁸ כגון שצפה על פני המים⁹ או שאחד נושא גרף של רעו ומעבירו¹⁰ לפני הקורא או המתפלל¹¹ צריך להפסיק עד שתעבור מנגד פניו ד' אמות לצדידיו או לפניו כמלא עיניו כמו בצואה מונחת¹² כמו שיתבאר בס"י ע"פ¹³ לפיכך פי חזיר אסור לקרות קריאת שמע כנגדו אע"פ שהוא עובר מפני שהוא בצואה עוברת¹⁴ ואפילו הוא עולה מן הנחר אין הרחיצה מועלת לו¹⁵ מפני שהוא כנרף של רעו שאסור לקרות כנגדו אע"פ שאין בו רעו הואיל והוא מיוחד לכך¹⁶ כמו שיתבאר בס"י פ"ג¹⁷:

ד היתה צואה על בשרו¹⁸ ומכוסה בבגדיו¹⁹ אפילו הבגד נוגע בה²⁰ וכן אם הכניס ידו

קונטרס אחרון

(8) ומ"מ בטל הוא כו מ"א כו, ותיי הביי כו א"א לומר כלל לשיטת הרא"ש כו ודו"ק. עיי השגת הראב"י? דדבוקה דוקא ולא קאי אנומא ומשום הכי כתב הרשב"א²² על הראב"ד חילוק זה?²³ וכן דעת הרד"ה²⁴:

- בב הרב הבינו יונה שם ד"ה ופי.
- כג סעף א.
- כד רב הונא שם כה, א.
- כה תוספות רבינו יהודה ורבינו יונה ורא"ה ברכות כה, א (וראה השגת הראב"ד על כעל דגמאר, וספר ההשלמה שם). רא"ש ברכות פ"ג סי' מה. מור ושעל ס"ד.
- כו ראה לעיל סי"ג.
- כז ס"ק ו.
- כח ד"ה היתה צואה על בשרו, כשם הרשב"א בשם הראב"ד, רומינן דמינליא כשהוא הולך.
- כט ברכות פ"ג סי' נא. לכן נתבאר בפנים החילוק לשיטת הרא"ש.
- ל הלכות ק"ש פ"ג ה"א.
- לא ברכות כה, א ר"ה צואה על בשרו.
- לב וראה גם השגת הראב"ד על כעל דגמאר ברכות כה, א ד"ה במקום קינה.
- לג בדגמאר הקטן שם ד"ה איתמר צואה על בשרו.
- 1 רא"ש פ"ג ברכות סי' נא.
- 2 מ"א ס"ק ג עיי בקונטרס אחרון.
- 3 מור בריה דרבינא שם.
- 4 לקמן ס"ד.
- 5 רא"ש שם.
- 6 יא לכל הדיעות דלקמן ס"ד. רא"ה וששה להרא"א לשבילי ברכות כה, א. מ"א שם.
- 7 יב ראה הקרי הלכות ח"ו ל, ב.
- 8 יג סעף ד. ועיי לקמן סי' צא סעף ו, יד רבא ברכות שם ע"א.
- 9 טו תנ"כ'ם הל' ק"ש פ"ג ה"ג.
- 10 טז דש"י שם.
- 11 יז עיי תנ"כ'ם הל' תפלה פ"ד ה"א. שו"ע סי' צ סעף כו.
- 12 יח ב"י. ט"ו ס"ק ב.
- 13 יט סעף א. ועיי הקרי הלכות ח"ו ל, א.
- 14 כ רב פפא שם. וראה גם סידור הלכות תפילין.
- 15 כא גמרא שם.

הלכות קריאת שמע עו

לכית הכסא ואינו מריח ריח רע¹⁷ וכגון שיש מחיצה בינו לבין מחיצות בית הכסא והכנס ידו לכית הכסא דרך חור שבמחיצות דאם לא כן אסור משום בית הכסא עצמו אף על פי שיש לו מחיצות¹⁸ כמו שיתבאר בס' פ"ג¹⁹ אבל עכשיו שאין לאסור אלא משום הוד כלבדה שהיא בבית הכסא או משום אותו מקום בשרו שהצואה מונחת עליו תחת בגדיו שאותו מקום אין אני קורא בו והיה מהנדך קרוש וגו' (ו)יש אומרים²⁰ שאין לאסור בשבילים לקרות ולהתפלל שנאמר²¹ כל הנשמה החלה יה הפה והחוטם הם בכלל ההילול ולא שאר איברים²² ואף על פי שאינם נקיים מותר ויש אומרים²³ משום שנאמר²⁴ כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמדך ויש אומרים²⁵ שלא התירו המתירים בצואה שעל בשרו אלא במקום שהיא נכסית ממאה בלא מלבוש כגון בין אצילי ידיו ולענין מעשה נכון לעשות כדברי האוסרים בכל ענין²⁶.

ואפילו בשכבת זרע שעל בשרו נכון להחמיר בה כמו בצואה אע"פ שהיא מכוסה בבגדו²⁷ אע"פ שמעיקר הדין אינה כצואה כלל²⁸ ומ"מ א"צ לרחוץ במים אלא א"כ היא יבשה כבר אבל אם עדיין היא לחה מקנחה במפה ודיו²⁹ כמה דברים אמורים כשהיא על בשרו אבל על בגדו ומכוסה שמוטר אפילו בצואה כמו שנתבאר לעיל³⁰ כ"ש בשכבת זרע שאינו כצואה כלל מן הדין³¹ ומ"מ מקצת הסידים הראשונים היו משמשים מטרותיהם ערומים שלא תדבק שכבת זרע בחלוקתה אע"פ שהוא מכוסה מלמעלה³² וכן היו מחמירים על עצמן שלא יהיה על בגדיהם אפילו טיפי מימי הגלים וכ"ש מיפות צואה³³:

ה' מי שידיו מטונפות מקנחו בית הכסא אם אין בהם ממשות צואה אלא לכלוך בעלמא והוא יבשה והלך ריחה מותר לקרות אע"פ שהיא מגולה על ידיו³⁴:

ז' צואה במקומה היינו נקבך פי הטבעת אפילו היא מכוסה אסור לקרות לדברי הכל שאף המתירים צואה מכוסה על בשרו מודים בצואה במקומה מפני שוודמיה מרובה³⁵ שהמטה הוא אלא ולא יצאה לאור ואין ריחה מתפור³⁶ והוא שאם היה עומד היתה נראית ואפילו לא היתה נראית כשהוא עומד אלא כשהוא יושב אבל אם לא היתה נראית כלל מותר מפני שלא נתנה תורה למלאכי השרת³⁷ וכל זה לאותו אדם עצמו אבל אחר מותר לקרות אצלו כשהוא מכוסה בבגדיו³⁸:

מה הגהות מייחזקות הלכות שבתות עשור פ"ג אות ו. ב"י דרכי משה סוף סי' תריג. ע"י לעיל סי' מ ס"ט.
ועי' תהלה"ק סק"א.
מו רמב"ם שם. שריע שם. והיו אף ביהוב"פ. כולקמן סי' תריג ס"ט.
מז סעף ב.
מח מ"א ס"ק ז.
מט ספר חסידים סי' תקט. וראה אליה רבב ס"ק ז בשם שלי"ה סי' מו.
נ ספר היראה. ע"י לקמן סי' צח סעף ד ושי"ג.
נא הרב רבינו יונה ברכות כה, א ד"ה ור"א"ף. מ"א ס"ק ג.
נב ראה ספר המכתם והדיוטשי הרשב"א שם בשם הראב"ה.
נג דב 99א יומא ג, א. מור וש"ע סעף ה.
נד דשי"ט שם ד"ה במקומה.
נז נודא שם. וע"י לעיל סי' ג מדר"ק סכ"ה ונהר"ב סי' ס"ח. סידור (סדר הפילה ל"ה הנפת).
נה באר הישב ס"ק ב. וראה חמד משה שם אות ב.

לד ר"ש שם. מור וש"ע שם. השלמה ותלמודו רבינו זונה שם. מור וש"ע שם.
לה דשי"ט שם ר"ה כל הנשמה. מ"א ס"ק ה.
לו רבינו חננאל (ותוספות רבינו יהודה) שם. אור דודג ח"א סי' קלא (הבאו ברא"ש שם) כרב חסדא שם.
מא תהלים לז, ג.
מב הרב רבינו יונה שם (בשם יש מפרשים). דא"ש שם (בשם א"). וראה פירוש רבינו יודנאן שם.
מג רבנ"ם הל' ק"ש פ"ג ה"א. שריע סעף ה.
מד מהר"ר הלכות יום כיפור. דו"א שם. וכן משמע ברמב"ם הלכות שבתות עשור פ"ג הל' ג ושריע סוף סי' תריג.

הלכות קריאת שמע עו רנה

ז מי שיש לו חולי המחורים וזב ממנו דם תמיד ואגב הדם יוצא ממנו ליחה סרוחה ומעופשת ויש לה ריח רע אסור בכל דבר שבקדושה כל זמן שליחה סרוחה שותת ממנו¹⁰¹ ואם אין שם ריח רע אם הדם או הליחה יוצא בדרך דחייה בסידורגן מן המעינים הם ויש לו תקנה לרחוץ מקום הזוהמא ואם שותת ויודרת תמיד מעצמה שלא בדרך דחייה מפי הטבעת היא ואין צריך תקנה דהוי כרם מכתוב¹⁰²:

ה היה לפניו מעט צואה יכול לבטלה ברוק שירוק בה ויקרא¹⁰³ והוא שיחיה הרוק עבה¹⁰⁴ שלא תהא הצואה נראית¹⁰⁵ וכן מים שע"ג צואה¹⁰⁶ אינם חשובים כסיוט¹⁰⁷ אלא א"כ הם עכורים שאין הצואה נראית מתוכם ואין ביטול הרוק מועיל אלא לפי שעה אבל אם לא יקרא מיד והרוק נימוח ונבלע בה לא בטלה¹⁰⁸:

מ ספק אם צואה בבית מותר לקרות¹⁰⁹ שהוקת בית שאין בו צואה¹¹⁰ ספק אם צואה באשפה אפילו אם היא בבית אסור שהוקת אשפה שיש בה צואה¹¹¹ ואפילו במקום [אחר] שספק אם יש שם צואה כגון לפני הבתים שדרך להיות שם צואה אסור וכ"ש בחצר אלא א"כ ידוע שאין דרך להיות שם צואה¹¹² אבל ספק מי רגלים אפילו באשפה מותר מפני שלא אסרה תורה לקרות כנגד מי רגלים אלא כנגד עמוד של קלוח אבל לאחר שנפלו לארץ מותר לקרות אצלן מן התורה אע"פ שהם מגולים שנאמר¹¹³ ויד תהיה לך מחוץ למוחנה ויצאה שמה חוץ ולא הצריכן כסוי כמו בצואה שנאמר בה וכסית את צאתך אלא שהכמים גזרו עליהן גזירה משום צואה ולא גזרו אלא בודאן אבל לא בספקן¹¹⁴:

י מצא צואה בין בבית בין באשפה וספק אם היא צואת אדם או של כלבים תולין במצויו בין להקל בין להחמיר¹¹⁵ שאם מצויין בה תינוקות¹¹⁶ יותר מכלבים אפילו בבית אסור ואם אפילו באשפה מצויין כלבים יותר תולין בכלבים:

יא קרא קריאת שמע או התפלל במקום שראוי להסתפק בו בצואה ומצאה שם אח"כ צריך לחזור לקרות ולהתפלל¹¹⁷ לפי שפשע במה שלא ברק המקום קודם שקרא או התפלל והריני קורא בו וזבח רשעים תועבה¹¹⁸ (ואם בידך ברכת המזון או שאר ברכות יתבאר בסי' קפ"ה¹¹⁹) אבל אם אין המקום ראוי להסתפק בו בצואה אי"צ לחזור ולקרות

סג ירושלמי ברכות פ"ג ה"ה. ראב"ד הל' קיש פ"ג ה"א. תלמודי רבנו יונה ברכות כה, ב; ושע"א שם בשם הראב"ד; ורא"ש ברכות פ"ג סי' נא. מור וש"ע שם. סד דב יהודה שם כה, א. מור וש"ע שם סעף ג. סה רש"י שם ד"ה בבית. רבנו הנגאל שם (מוכח באור ודוע סי' קלא ובספר הגר שם). ש"ע שם. סז רבנו הנגאל שם. רמב"ם הל' קיש פ"ג ה"ז. סח ט"ז ע"ג ס"ק א. סח דברים כה ד. סט גמרא שם. מור וש"ע שם. ע ח"א ס"ק ג. ועי' חקרי הלכות ח"ז לג, ב. עא שכולים לאכול מית דגן, בדלקתן רמ"א פא. עב דבא ברכות כב, ב (לענין תפלה) מור וש"ע ולבש סעף ה. וראה גם לקמן סי' פ"א ס"ג. ועי' חקרי הלכות ח"ז לה, ב. עג משלי כא, כו. עד סעף ה.

נו ש"ת דב"ז ח"א סי' שטו. הובא כנסת הגדולה הגהות מור. ח"א ס"ק ח. נז כ"ה ברפס ונאמר רמ"ז ואל"ך (בתשובת הרב"ז שם). ונדפס ראשון; וזאין לו תקנה ברחיצת הזוהמא מבחיין כיון שנשאיר מנחה נגבב הטבעת ודחיה נראית כשהיה וישב עינים. וכ"ה בח"י צנח צדק בהערות לפסקי הרא"ש (קצה, ג) ס"ק סי' מה. והוא כהעתיקת כנסת הגדולה הג"ל ומ"א שם "זאין לו תקנה". ועי' חקרי הלכות ח"ז לג, ב. נח אב"י שם בברכות כה, ב. מור וש"ע סעף ג. נו דבא שם. ס פסקי רמ"ז ברכות פ"ג הלכה ד אות ג. סא רא"ה ברכות שם. שימה להראי אשכ"ל שם (הובא כנסת הגדולה). ח"א ס"ק כו. סב (נחמא סס"י עה ועי' ב"ר ס"ר ס"ק א. ושי"ו סי' ד ס"ק ג צנ"ט) [וראה מ"מ וציונים].

הלכות קריאת שמע ערעו

ולתפלל^י ואם מצא מי רגלים אפילו במקום שראוי להסתפק בהם א"צ לחזור ולקרוא ולתפלל הואיל ואין איסורן אלא מדברי סופרים^י:

עו שלא לקרות כנגד מי רגלים ובו ב' סעיפים:

א מי רגלים לאחר שנפלו לארץ כיון שאין איסורן אלא מדברי סופרים^א יכול לבטלם על ידי שישפוך עליהם רביעית מים^ב ואפילו הם ככלי מטייל עליהם רביעית מים^ב בין שהיו הם תחלה ככלי ונתון עליהם רביעית מים בין שנתון תחלה המים בכלי^ג ובלבד שלא יהיה כלי המיוחד למו רגלים^ד שאז אפילו אין בו מי רגלים כלל אסור לקרות כנגדן ואין מועיל בנתינת המים להכשיר הכלי עצמו^ה כמו שיתבאר סימן פ"ז^ו:

ב רביעית שאמרו למו רגלים של פעם אחר^ז בין שהשתין הרבה או מעט^ח ולשל ב' פעמים ב' רביעית ולשל ג' פעמים ג' וכן לעולם^ט וכל זה כשהם בעין אבל אם נבלעו בכגד אע"פ שהוא טופח על מנת להטפיה אם חוזר ומטפיהו במים דיו ובשבת מנגב בו דיו^י כמ"ש בס' ש"ב^י וכן בארץ י^י:

עח מי שנצטרך להטיל מים בשעת קריאה ובו ד' סעיפים:

א היה קורא קריאת שמע והתחילו מי רגליו שותתין על ברכיו פוסק עד שיכולו לשתות וחוזר לקרות^א אפילו נפלו על כגדיו ויש בהם טופח על מנת להטפיה^ב כיון שהם מכוסין בכגד העליון^ג ואם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש^ד כמ"ש בס' ס"ה^ה:

ב ואם נפלו מי רגלים בארץ מרחוק מהם ד' אמות^ו ואם הוא מקום שיכולין לבלע בקרקע במהרה יכול להמתין עד שיבלעו^ז ואין חוששין שמא ישהה בהמתנה זו כדי לגמור את כולה ויצטרך לחזור לראש לפי שאף אם יהיה כן אין כאן איסור כמה שקורא קריאת שמע ב' פעמים מפני שהוא כקורא בתורה^ח (ומ"מ לכתחלה אין לשהות כל כך כמ"ש בס' פ"ה)^ט אבל אם אירע כן כשעומד בתפלה^י לא ימתן עד שיבלעו כי שמא ישהה כדי לגמור את כולה ויצטרך לחזור לראש ויגרום ברכה שאינה צריכה אלא ירחיק ד' אמות או יצא לחדר אחר ויגמור שם תפלתו^{יא}:

עח תוס' ברכות כב, ב ודא"ש פ"ג דברכות ס"ב כב בשם ר"י. תוספות רבינו יהודה שם. מור וש"ע שם.
עו תוספות עירובין סד, א. ש"ע שם. מ"א ס"ק ג. ואם נודע ועבר וקרא ע"י לקמן ס"ב פ"ג ס"ג.

יג סעיף כא.
יד ע"י ברכות כה, א. וע"י לקמן ס"ב פב סעיף ב' ע"ג.

סימן עח

- א** בדיקת ברכות כב, ב מור וש"ע.
- ב** תוספות רבינו יהודה שם כג, א. רא"ש ברכות פ"ג ס"ב כב. מור וש"ע.
- ג** שו"ע שם. וראה ב"י. רא"ה ברכות כב, ב (ומפר המחמם בשם יש אומרים). ראב"ה סוף ס"ב סה.
- ד** מור ודמ"א.
- ה** סעיף א.
- ו** ש"ע שם. וראה דרב רבינו יונה ברכות כב, ב ד"ה היה הג"מ ה"ל תפלה פ"ד אות י. נוסחת זקונים.
- ז** הרב רבינו יונה שם ד"ה היה בשם יש מרצינים. רבינו יהונתן שם.
- ח** ת"א ס"ק ב. וע"י תה"ד ס"ב סה סק"ד.
- ט** ע"י ת"א סוף ס"י צ ובלבוש שם סעיף כז.
- י** רוקח ס"ב שער. ב"י סוף ס"י צ. וראה גם לקמן ס"ב צ מכ"ה. ס"ב צב ס"ב.

סימן עז

- א** כדלעיל ס"ב עו סעיף ט מנמרא ברכות כה, א.
- ב** דשב"א ברכות כה, ב.
- ג** ברייתא כה, ב.
- ד** רש"י שם ד"ה וזי רגלים. מור וש"ע סעיף א. וע"י הקרי הלכות ח"ו ל"ה, ב.
- ה** רב יוסף שם.
- ו** רשב"א שם. מור וש"ע שם.
- ז** רשב"א שם. ב"י שם.
- ח** סעיף א.
- ט** רמב"ם הל' ק"ש פ"ג הל"י מור וש"ע ס"ב.
- י** כסף חשונה שם. ת"א ס"ק א.
- יא** הלמודי רבינו יונה שם. רא"ש ברכות פ"ג ס"ב ג. ש"ע ורמ"א שם.
- יב** מ"א ס"ב שב ס"ק כה.